

ZA STARŠICH
A DŽĚČI
FÜR ELTERN
UND KINDER

Lutki

4 2008



WOBSAH



ZA STARŠICH

Džensa hišće knihi?	3
Dobra kniha druhy ryzy złoto přesaha	6
Katolski serbski džěčacy dom Alojs Andricki	8

ZA DŽĚĆI



Witko eksperimentuje	9
Kelko zmylkow namakaš?	12
Rjaduj po wulkosći!	13
Najzajimawša kreatiwna ideja	14
Sykorka w zymje	16



FÜR ELTERN

Sind Bücher noch zeitgemäß?	17
Bibliotheksecke	20
Verkaufsstellen mit Angeboten sorbischer Kinderliteratur	22
Information	23

IMPRESUM

LUTKI – 7. lětnik
7. Jahrgang
wuchadža 4 króć wob lěto
erscheint vierteljährlich

CYŁKOWNE ZHOTOWJENJE HERSTELLUNG

Domowina – Zwjazk Łužiskich
Serbow z. t., Rěčny centrum WITAJ
Domowina – Bund Lausitzer
Sorben e. V., WITAJ-Sprachzentrum

Spěchowane wot Zatožby za serbski
lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki
Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje
a Kraja Braniborskeje. / Gefördert
durch die Stiftung für das sorbische
Volk, die jährlich Zuwendungen des
Bundes, des Freistaates Sachsen
und des Landes Brandenburg erhält.

HŁOWNA ZAMOŁWITA
VERANTWORTLICHE REDAKTEURIN
Silwija Wjeńcyna, tel. 0 35 91 / 55 04 18

WUHOTOWANJE
GESTALTUNG
Simona Čěslina

FOTA
BILDER
RCW, str. 3, 8, 12, 18, 21
S. Šramina, str. 14, 15
L. Rjenčowa, str. 23

ILLUSTRACIJE
ILLUSTRATIONEN
Martina Gollnick

ČIŠĆ A WJAZANJE
DRUCK UND BINDUNG
print24.de

Džensa hišće knihi?

Džensniši džeń nas w swobodnym času wjele poskitkow wabi. Nimo wšelakich zarjadowanjow su to wosebje elektroniške medije, kiž nas a naše džěci zaběraja. Kotre městno ma při tym scyła hišće literatura w našim žiwjenju?

Literatura je nadzapřijeće za splećenu, interdisciplinarnu kulturu řeče, tekstow a wobrazow, kotruž džensa přez moderne medije we wšelakich zwiskach dožiwjamy. Wona njewobmjezuje so na knihi, časopisy abo nowiny. Naše džěci dožiwjeja ju w najwšelakorišich zwiskach. Literariske figury a motiwy njenańdu džěci jenož w čišćanych wudžětkach,

ale tež w sluchanskich tekstach, filmach, hrach a přiběrajo samo na předmjetach wšědneje potreby, kaž na přikład jako pycha na tobołach, čapkach abo t-shirtach. Hladajo na stajnu prezencu literariskich znamjenjow je wažne, so z tutej problematikou bliže zaběrać. Zdobom pak mamy na tutón zjaw tež kritisce zhladować. Při wšěm njesměmy mjenujcy zabyć, so z originalnymi žórtami literariskich figurow zaběrać a je tež našim džěcom zbližić, na př. z pomocu jednorých wobrazowych knihow, džěćacych basnjow a hrónčkow abo bajkowych a wěcných knihow.



Prěnja kniha džěsća

Hižo wjele prjedy, hač zamóže džěćo řečeć, wobkedžbuje a registruje swój wobswět a dorozumi so z nami na wšelake wašnje. W jeho přěních žiwjenskich měsacach počožo so zakład za řečnu kompetencu, kotraž wobwliwuje dalše wuwice džěsća. Prěni bjezposrědny kontakt ma džěćo k wobrazowym, často papjercowym kniham. Jako dorosćeni wobhladujemy sej tute z džěscóm zhromadnje, powědamy k wobra-

zam, pokazujemy na przedmety, wospjetyjemy słowa, wobroty a sady a wuwabimy džěčo k powědanju. Tak zeznaje a dožiwi džěčo zwisk mjez rěčanym a pisanym słowom. Wažne je, zo nastanje při wobhladanju knihi žiwa wuměna mjez nami a džěšcom.

W serbskej rěči poskićamy za najmłódše džěči na přikład wobrazowej knize „Na wsy / Na jsy“ abo „Pytaj a namakaj“ (hlej tež str. 6), kotrež wuznamjenjatej so přez wobrazowy słowničk na kromach stronow.

Jako dorosćeni pak njejsmy jenož zamołwići za to, kotre knihi za džěčo wuzwoli my, ale wosebje, na kotre wašnje so z nimi zaběramy a što chcemy z jich pomocu džěšću posrědkować.

Z wobrazoweje knihi wuknyć

Džensa su džěči přez wideja, telewizor a kompjuterowe hry wjele spěšnym wotběham wobrazow wustajene. W času nje-wobstajnych a chwatniwych začišćow skića wobrazowa kniha džěšću tež mnoho estetiskich nazhonjenjow. Wone móže sej wobrazy a teksty w samowolenym tempje wobhladać a wobsahi wotpowědnje předžětać. Při tym wuwiwa emocije a hódnoća w knize předstajene wobsahi. Na zakładze wobrazowych knihow wuknje džěčo tež abstrahować. Tak přirjaduje na př. realnemu bulej, kiž měješe hižo raz w ruce a bulej na wobrazu w knize samsne pomjenowanje.

Dwurěčnje wotroščace džěčo móže to samo w dwěmaj rěčomaj. Na kóncu druheho žiwjenskeho lěta zamóže džěčo hižo něhdže 200 do 300 słowow aktiwnje nałožować. Proces přiswojenja aktiwneho a pasiwneho słowoskłada, kotryž je

wažny za dalše duchowne wuwice džěšća, móžemy přez prawidłowne předčitanje wosebje derje spěchować. W jednym přepytowanju z lěta 2007 so zwěsći, zo bohužel jenož třiceći procentow staršich w Němskej swojim předšulskim džěčcom z knihi předčita, ze zastupom džěšća do šule so tež hišće tójšto tutych staršich předčitanja wzda.

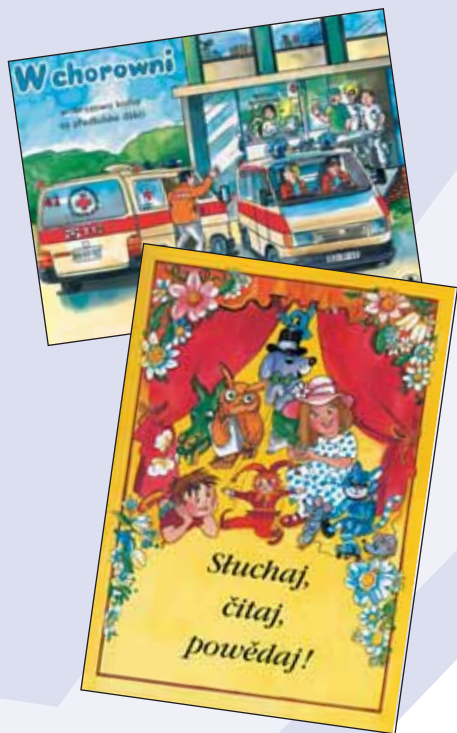
Wuznam wobrazow

Při zaběrje z džěćacej knihu njehodža so wobrazy wot tekstow džělič. Džěčo rozumi słowo a wobraz jako cytk, dokelž přijimuje wobsweť ze wšitkimi zmysłami. Tutón aspekt dawa nam móžnosć, džěšću tekst přez wobrazy runje tak zbližić kaž wobrazy přez tekst. Ilustracije spletu so z powědančkami, motiwami a figurami, tak zo jim džěčo jednotliwe sady, wuprajenja a rěčne wobroty přirjaduje. Móhli sej myslić, zo widži kóždy džěčo na kóždym wobrazu wot wšeho spočatka to samsne. Tomu pak tak njeje. Koncentrowane wobhladowanje wobrazow dyrbi džěčo hakle nawuknyć a sej poněčim přiswojić. To je komplikowany psychologiski, estetiski, kulturny a socialny proces. Džěči w zažnej starobje dožiweja a hódnoća wobrazy ze swojeho bjezposrědneho začuća. Tohodla su tež mjenje na prawosći zwobraznjenych formow a barbow zajimowane. W předšulskej starobje lubja so jim wosebje jasne a jaskrawe barby, čmowe a šěre porno tomu mjenje.

Ze swojim kubłanjom při wobhladanju wobrazow mamy wulki wliw na wuwice džěćacych začućow. Zwisuje to njeposrědnje z dožiwenjemi, kiž džěčo z nami a z knihi hromadži.

Wěčna kniha

Džěćaca wěčna kniha chce džěćom wosebitu wědu na wěstym polu posrědkować – a to po móžnosći na nazorne a džěćom přiměrjene wašnje z wjele ilustracijemi, fotami, wulkim pismom a jednorymi wopisanjemi. Wosebje za małe džěći měli so jednore knihi z mało tekstom wužiwać. Příklad za wěcnu knihu za předšulsku starobu w serbskej rěči je knižka „W chorowni“.



Džěćaca lyrika

Wotličěnki a rytmyske hry z rěču słušeja runje tak k džěćacej lyrice kaž skladnostne basnje, spěwy a rymy. Tute džěći spěšnje nawuknu. Tež w serbskej rěči mamy cyły rjad knižkow, kiž tutón žanr poslužuja, tak na přikład: „Kikerahi, biło je tři!“, „Džěći pójće do pola“, „Naša

micka z myšku čehnje“, „Stuchaj, čitaj, powědaj“, „Stup dale“, „Kolebawki“ a dalše. (Přehlad wšitkich wozjewjenych serbskich džěćacych hrónčkow, basnjow a spěwow dóstanjeće w Rěčnym centrumje WITAJ, tel. 0 35 91 / 55 04 18.)

Bajki

Bajki fascinuja džěći w předšulskej starobje wosebje jara a najwjace džěći ma ze zastupom do pěstowarnje hižo chětro wobšěrnju wědu wo bajkach. Tohodla zabjeru bajki tež džěćacej literaturje. Wone wuwabja w džěćsću wosebje pisanu fantaziju, wjedu je do raja mytiskich figurow, zwobraznjeja mjezyčłowjeske prawidła a zbliža jemu zwěrjata. Nimo toho zeznaje džěćo wšelake kajkosće ludźi a nawuknje so z nimi – tež kritisce – rozestajeć a sej swójske mjenjenje tworjeć. Bajki su zwjetša w jednorej formje spisane a rěč je wobrazliwa. Najznačiše su drje bajki bratrow Grimm. Wubrane z nich předleža w knize „Čerwjewawka a druhe bajki“ tež w serbskej rěči.

Nowe medije a technika w přichodže zawěsće dalše, nam džěćom snadź hišće njeředstajomne móžnosće zaběry z tekstami poskićeja. Při wšěm pak njeměli wuznam knihi, kiž móžemy cyle jednorje do ruki wzać, podhódnoćić. Kniha je prosće přeco zaso dosahujomna a bliska. To drje njebudže so nam z elektroniskimi medijemi ženje poradzić.

S. W.

Žórta:

www.lesen-in-deutschland.de

www.stiftunglesen.de

J.Thiele, J. Steitz-Kallenbach, Handbuch Kinderliteratur, Herder, Freiburg 2003

Dobra kniha druhdy ryzy

Lubi starši, hody so bliža a džěci maja nuzu, rumpodichej sčasom wšě swoje přeča sposrědkować. Ludowe nakładnistwo Domowina by rady někotre přeča spjelniło. Tu poručamy knihi za serbske džěci, kotrež hišće do šule njehodža:

Naša micka z myšku čehnje

Michał Nawka je napisał šěsć serbske džěčace spěwčki, kiž su pisanim ilustracijam přirjadowane.

Pytaj a namakaj

Hilža Kučankowa je přetožila wobrazowy słowničk za džěci, kiž započinjaja rěčec. Hač na wikach, w zwěrjencu abo na bur-skim statoku – na barbných ilustracijach spóznaje džěčo zajimawostki, kotrež móže najprjedy z pomocu staršich a pozdžišo tež same pomjenować.

Što tam lazy, běha, lěta

Krasne wobrazy předstaja džěsću zwěrjata na dworje a na zahrodže, na pastwje a na bliskim haće. Teksty su wot Madleny Nasticcyneje.

Sroka, kokot, džěčatko

Wobrazowa knižka předstaja našim najmjeńšim znate serbske natožki w běhu lěta z hrónčkami Madleny Nasticcyneje a z wobrazami Isy Brycccyneje.

Kak je knot ke cholowčkam přišoť

Knoćika znaja džěci runje tak kaž starši. Tule předstaji so džěčom z jeho pomocu předdžětanje lena na płat, z kotrehož do- stanje skónčnje cholowčki.

Kak je žabka šlapka spěšnje skakać nawuknyť

Jěwa-Marja Čornacek je stawizničce wo žabce, myšce, wrobliku, jěžiku a šwjerčach napisala, kiž stej runje tak dothej, kaž koncentracija štyri- do pjećlětných džěci dosaha.



Kak je elefant do hribow šot

Tři powědky su w knižce zhrmadžene: nimo titulneho powědančka stej to „Kak je so małej železnicy styskało“ a „Bajka wo frunčelu“. Jurja Brězanowa rěč je poetiska a tola zrozumliwa.

Majka a micki

Powědančka a basnje Hańže Bjeńšoweje su krótke a zrozumliwje spisane a hodža so derje za předčitanje.

Stónco a holičo

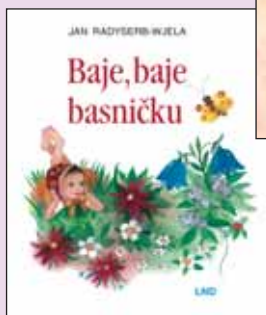
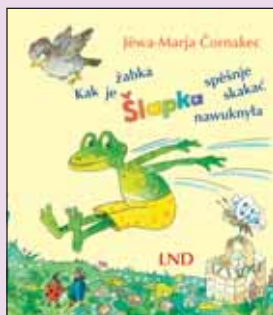
Šěsnaće bajkow z cyłeho swěta su rjane a zajimawe wudospołnjenje znatych bajkowych knihow.

Šešerjak

Šešerjak je knižka, kotraž skutkuje přez swoje typiske ilustracije. Byrnjež džěčo rym snadź cyle njezrozumilo, spózna je na ilustraciji nješwarne počinki a jich wuskutki.

Baje, baje basničku

Krasnje ilustrowana knižka wobsahuje wjesote štučki a rymy, kiž je Jan Radyserb-Wjela před wjac hač sto lětami za džěči zbasnił a zrymował. *W. Žurowa*



Katolski serbski džěćacy dom Alojs Andricki

Jako katolske zarjadniščo w nošerstwje katolskeje wosady w Radworju kładžemy wulku wažnosć na nabožne kubtanje džěći. Zhromadnje z džěćimi nadžěłamy wobsahi cyrkwinskih swjedženjow a přihotujemy zhromadnje bože služby. Dožiwjenje nabožnych hódnotow a tradicijow dawaja w džěćatstwje kaž tež w pozdžišim žiwjenju orientaciju. Husto dosć pytaja džěći za wotmołwami w eksistencielnych prašenjach swojeho žiwjenja. Wone trjebaja při tym přewod a podpěru. Příklady z Jězusoweho žiwjenja a podawizny wosobinow z cyrkwinskih stawiznow kaž na př. swjaty Mikławš, swjaty Měrcin, Alojs Andricki su nam zakład za prawu křesćansku mjez-sobnosć a pokazaja nam, kak mamy prawje jednać.

Nimo nabožneho kubtanja je za nas narodne kubtanje wažna hódnota. Chcemy w džěćoch lubosć k narodej a serbskej řeči budzić a skrućeć. Wuměnjenje za to je, zo ma kóžda kubtarka sama strowe narodne wědomje a zo wobknježi serbsčinu w maćernorěčnej kwalice. Příklad kubtarki je tu jara wažny. Tež němscy starši přeja sej w přiběracej měrje, zo jich džěći serbsce wuknu. Wuspěch, kiž při tym mamy, zložuje so po našim měnjenju tež na fakt, zo stej w Serbach nabožnosć a narodnosć zdžěła jara wusko zwjazanej. W pedagogice zložujemy so na kubtanske metody Marije Montessori. Tež wona wobhladuje džěčo jako bože stworjenje a dawa jemu trěbnu swobodu, zo móhto so



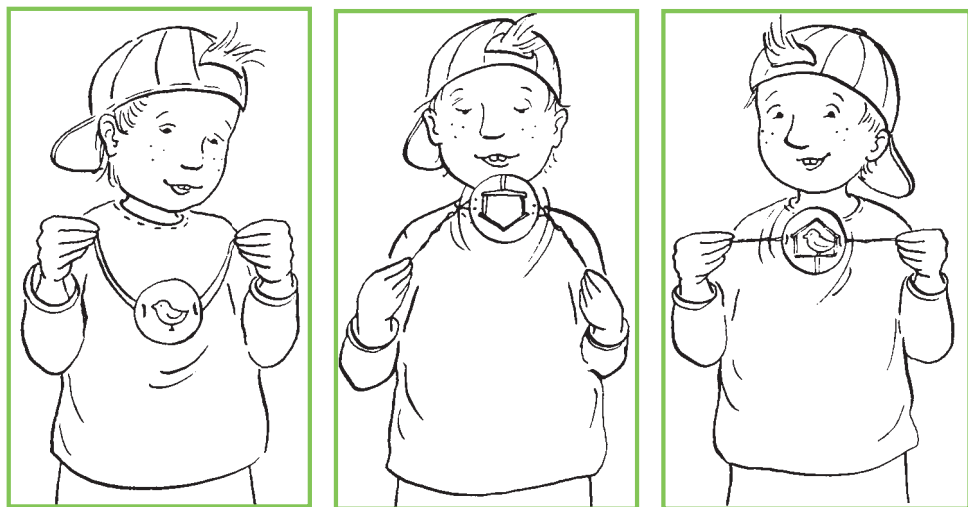
bjez čišća wuwic, nawuknyć samostatnje myslić a w swójskej zamołwitosći jednać. Jenož tak móže so ze sebjewědomej wosobinu stać. Z tutej pedagogiskej koncepciju smy tu žiwi, wo čimž tež mjeno našeho domu swědči: Katolski serbski džěćacy dom Alojs Andricki.

Kajki wuznam ma biblija za nas?

Před krótkim dósta naš džěćacy dom w Radworju lětsa wudatu serbsku bibliju za džěći darjenu. Wjeselachmy so nad tym, dokelž ma tuta kniha za křesćanow wulku hódnotu. Wona mjenuje so „Swjate pismo“ a je za nas płaćiwý pućnik. Tak njeje biblija kniha, kotraž hodži so wotpředka hač dozady cyle jednorje přečitać, ale kotruž dyrbiš wědomje, krok po kroku ze sčerpnosću a wćipnotu zeznać, kaž by za pokładom pytał. Tež w katechezach posředkujemy džěćom w zrozumliwej formje bibliske poselstwo. Při tym je nam wažne, zo stajimy stawizny do zwiska ze swojim žiwjenjom.

Mónika Bukowa

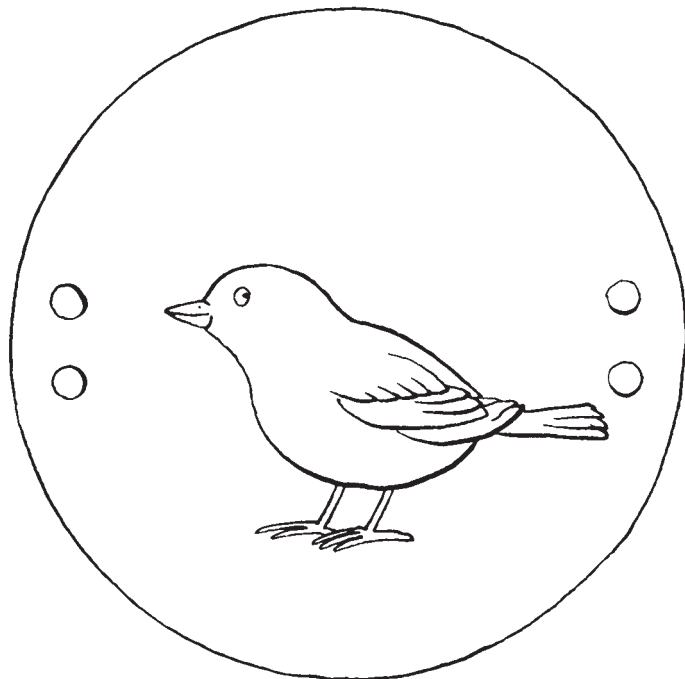
Witko eksperimentuj e



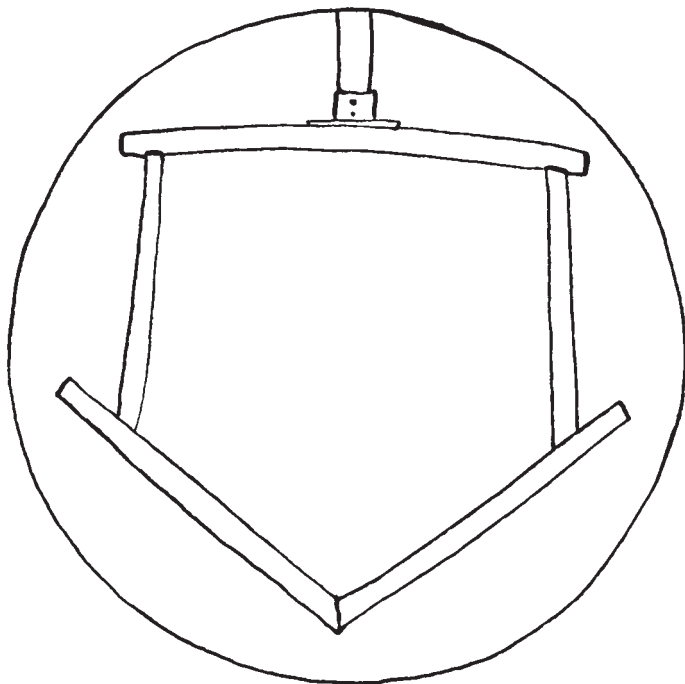
Wčera bě Witko w kinje. Tam je sej wobhladał trikowy film. Witko měješe začišč, zo je so w nim wšitko pohibowało kaž je to w prawym žiwjenju. To pak so jenož tak zda. Kak nastanje tajki trikowy film?

W trikowym filmje hraja klanki, kiž so we wšelakich – druhdy jenož móličce přeměňjenych – pozicijach fotografuja. Tak nastanje jara wjele wobrazow tutech klankow. Hdyž so tute wobrazy cyle spěšnje za sobu pokazuja, mamy začišč, zo su figury wopravdže žive a zo so pohibuja kaž ludžo a zwěrjata. To móžemy ze scěhowacym eksperimentom tež raz sami wupruwować.

eksperiment



1 Wumoluj a wutřihaj wobrazaj!



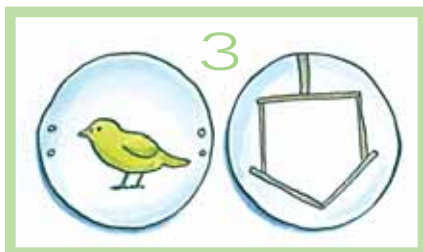
2 Wutřihaj z papjerca kruh, kotryž je runje tak wulki kaž wobrazaj!

3 Zlěp ptačka na papjercowy kruh! Wobroč tutón a zlěp ptaču chěžku tak na kruh, zo widžiš ju na hłowje.

4 Džěrkuj kóždu stronu dwójce! Potom přitřihaj 30 cm dołhej šnórje. Sčehń přenju šnóru přez džěrce, kaž je to na wobrazu widžeć, a zwjazaj na kónčku suk. Samsne sčihń z druhej šnóru na tamnej stronje kruha!

5 Džerž wobej sukaj kruće, tak zo wisa kruh dele. Nětko zawjerć kruh wjacore razy, tak zo so šnóra kruće zawjerčí.

6 Sčehń nětko šnóru spěšnje róžno, tak zo so kruh wjerčí. Što widžiš?



Što so stanje?

Hdyž so kruh pomału wjerčí, widžiš jónu přeni, potom druhi wobraz. Našej wobrazaj pak so nětko tak spěšnje wjerćitej, zo njemóžeš jej wjace rozeznować. Tak widžiš jenož hišće jedyn wobraz: ptačka při ptačeje chěžce!

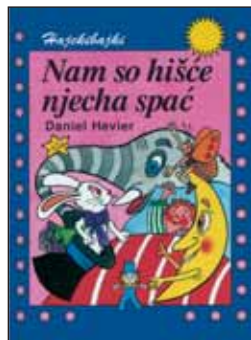
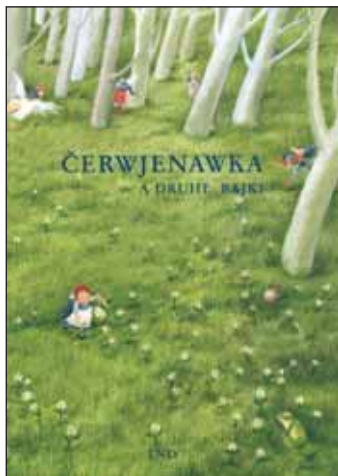
Kelko zmylkow namakaš?



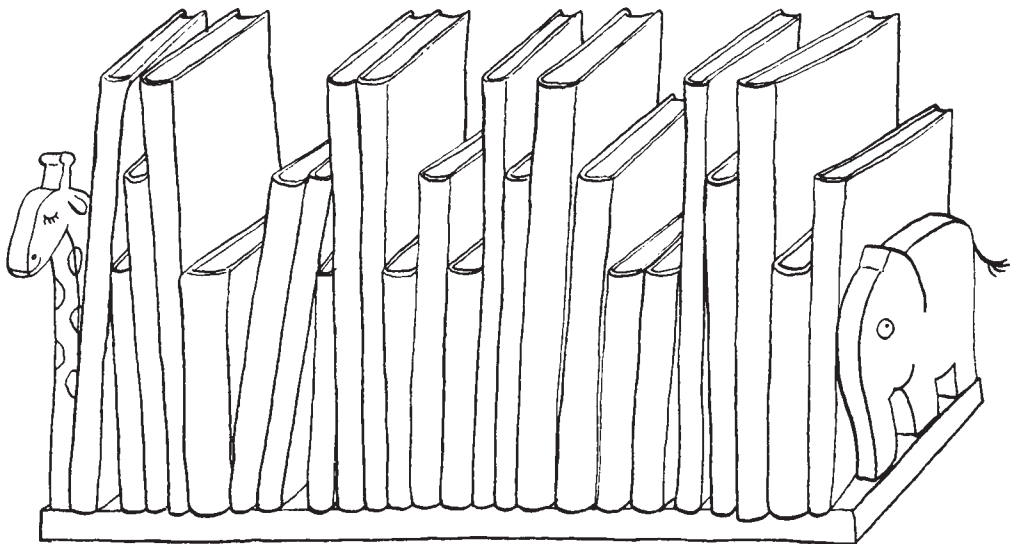
Bórze po hodżoch přihotujemy so na ptači kwas. Witko je loni w Myšečanskej pěstowarni džěći při ptačokwasnym programje fotografował. Na delnim wobrazu pak su so zmylki stali. Kelko zmylkow namakaš? Zlič je a pósćel wuslědk do redakcije Lutkow!

Rjaduj po wulkosci!

Witko chce swój knižny regal rumować. Najprjedy wuzwoli sej knihi, kotrež chce sej wječor wobhladać. Znaješ je?



Witko zvěšći, zo su knihi rozdžělnje wulke. Tež te w regalu njesu wšitke jenak wulke. Wón chce je po wulkosci rjadować. Pomhaj jemu při tym a wumoluj najwjetše knihi zelene, knihi srjedžneje wulkosće čerwjene a najmjeńše módre!



Najzajimawša kreatiwna ideja

W zašłym čisle Lutkow smy was namoŭjeli, zo byšće so kreatiwnje z přirodnymi nazymskimi materialijemi zaběrali a nam swój najzajimawši wudžětk abo foto tutoho připóštali. To sće činili.

Myto za tute wupisanje pak njedósta tutón raz jednotliwe džěčo, ale cyła skupina. Jedna so wo WITAJ-skupinu AWO-pěstowarnje „Pjerachowy kraj“ w Budyšinje. Foto, kotrež je naš zajim zbudžiło, pokazuje stare koleso drjewjaneho woza, kiž su džěći za wosebitu wustajeńcu z nazymskimi płodami wupyšili. K tomu napisa nam kubłarka skupiny, Stefanie Šramina, slědowace:



W nazymskich prózdnotinach přewjedzechmy pućowanje do lěsa. Rjane pisane łopjena a nazymske płody wuwabichu našu wćipnotu. Hólcy sej z kijemi hrajkachu a swoje mocy wupruwowachu. Wulke wjeselo měja-

chu džěći při łaženju po skaliznach. Na skupinskim wobrazu widžiće mjez nimi Floriana Kaulfürsta, kotryž je nas w nazymskich prózdnotinach jedyn cyły tydžeń přewodžał a so z džěćimi wězo jara wjele serbsce rozmoŭjał. Za džěći bě čas z nim wulke wjeselo a wobohaćenje. W našej pěstowarni njerěči kóždá kubłarka serbsce, a tež ze swojimi staršimi džěći serbsce rěčeć njemóža. Tohodla bě to wulkotne dožiwenje, zo je młody muž z nimi serbsce rěčał. Z Florianom sej džěći rady hrajkachu. Wón měješe přeco zajimawe ideje. Jónu přinjese awstralski instrument sobu, na kotrymž potom džěćom hudžeše.

Mjenuje so didžeridu (Didge-rido) a je instrument

Aboridžinow, prawobydlerjow Awstralskeje.

Džěći instrument wćipne wobdźiwachu.

Z našeho nazymskeho pućowanja smy sej tójšto płodow sobu přinjesli, kaž

na přikład žotdže, kastanije, worjечи, šiplenki a hable. Smy

tutón material wužili a z nich mnoho wěckow spaslili. Nimo stareho kolesa zhotowichu předšulske džěći pisany nazymski mandala. Džěći maja wjele wjesela při paslenju z přirodnymi materialijemi, kotrychž w kóždym počasu wjele namakamy. **S. Šramina**



Sykorka w zymje

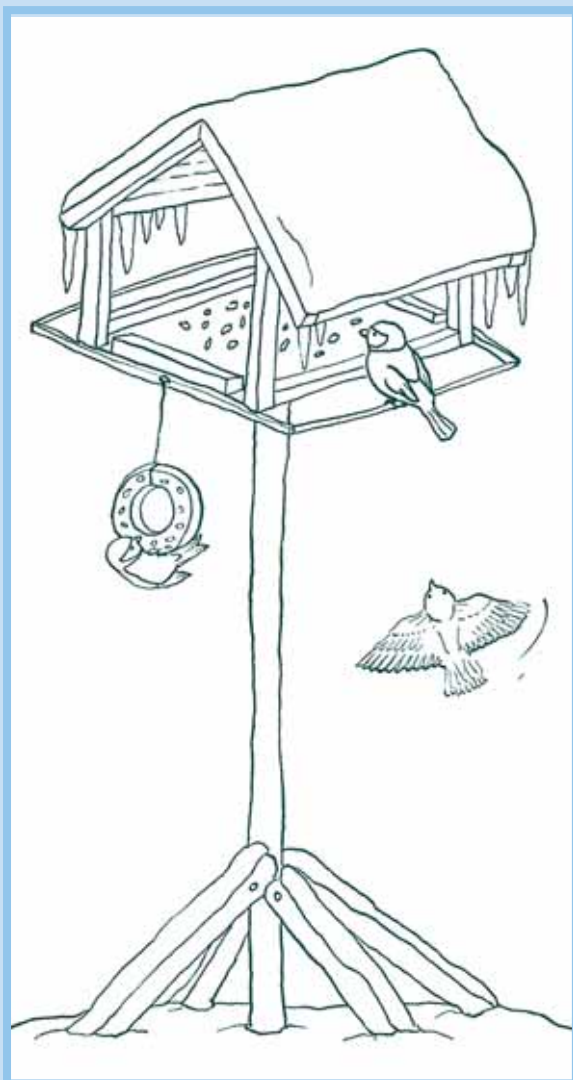


Zyma, zyma wšudže je,
wětr mócnje zaduje.
Sněh nětk pada na zemju,
džěćom wšitkim k wjeselu.

Zrudna sedži sykorka,
žanu picu njenam'ka.
Nihdže žane zornjatko
njeje ležo wostało.

Hladaj, hladaj sykorka!
Jurij zorno w ruce ma.
Na zahrodže do chěžki
picu jej džens połoži.

Wšědnje mała sykorka
chěžku rano woblěta.
Zorno pomha přez zymu,
syći něžnu sykorku.



S. W.

Sind Bücher noch zeitgemäß?

In der heutigen Zeit locken uns viele Freizeitangebote. Außer den vielfältigen Veranstaltungen beschäftigen uns und unsere Kinder vor allem elektronische Medien. Welche Bedeutung hat dabei noch Literatur?

Literatur ist der Oberbegriff für vernetzte, interdisziplinäre Kultur der Sprache, Texte und Bilder, die wir heute über moderne Medien und in verschiedenen Kontexten erleben. Sie begrenzt sich nicht mehr nur auf Bücher, Zeitschriften und Zeitungen. Unsere Kinder erleben sie in verschiedenen Zusammenhängen. Literarische Figuren und Motive finden die Kinder nicht nur auf Druckerzeugnissen, sondern auch in Hörtexten, Filmen, Spielen und zunehmend auch auf Gebrauchsgegenständen, wie z. B. auf Taschen, Mützen oder T-Shirts. Im Hinblick auf diese stete Präsenz literarischer Zeichen ist es von großer Bedeutung, sich dieser Problematik stärker zu widmen. Gleichzeitig sollten wir diese Entwicklung auch kritisch begleiten. Wir sollten nicht vergessen, uns mit den Quellen der literarischen Figuren zu beschäftigen und diese unseren Kindern näher zu bringen, was z. B. mittels Bilderbücher, Kinderreime und Gedichte oder Märchen- und Sachbücher gut gelingt.

Das erste Kinderbuch

Schon von Beginn an beobachtet und untersucht das Kind seine Umgebung,

und es kommuniziert schon lange vor dem ersten gesprochenen Wort auf verschiedenste Weise mit uns. In dieser Zeit bereits wird der Grundstein für seine Sprachkompetenz gelegt. Diese hat später einen großen Einfluss auf die weitere Entwicklung unseres Kindes.

Den ersten unmittelbaren Kontakt hat unser Kind mit Bilderbüchern, meist in Gestalt von Kunststoff- oder Pappbüchern. Als Erwachsene betrachten wir diese Bücher mit dem Kind gemeinsam, erzählen zu den Bildern, weisen auf Gegenstände hin, wiederholen Wörter, Wendungen und Sätze und animieren das Kind zum Sprechen. So erkennt und erlebt das Kind den Zusammenhang zwischen Sprache und Schrift. Beim gemeinsamen Betrachten ist es wichtig, dass ein reger Austausch zwischen dem Kind und uns besteht. Die Bücher selbst sind das Medium zum Austausch mit den Kindern, die Anregungen dazu müssen von uns kommen.

Für unsere Jüngsten empfehlen wir folgende sorbische Bilderbücher „Na wsy / Na jsy“ oder „Pytaj a namakaj“ (Siehe auch S. 6), die an den Seitenrändern über bildliche Worterklärungen verfügen und sich so für die Beschäftigung mit den Kindern besonders anbieten. Als Erwachsene sind wir aber nicht nur dafür verantwortlich, welche Bücher wir für das Kind auswählen, sondern vor allem, auf welche Art und Weise wir uns mit diesen beschäftigen.

Aus dem Bilderbuch lernen

In der heutigen Zeit ist das Kind über Video, Fernsehen und Computerspiele vielen schnellen Bildfolgen ausgesetzt. Gerade deshalb bietet das Bilderbuch auch zahlreiche ästhetische Erlebnisse. Das Kind kann sich Bilder und Text in selbst gewähltem Tempo ansehen und die Inhalte verarbeiten. Dabei entstehen Emotionen, und es werden Dinge in den Büchern vom Kind beurteilt. Mittels Bilderbücher lernt das Kind auch zu abstrahieren. So lernt es z. B. dem schon selbst erlebten Ball in der Hand und dem Ball auf dem Bild im Buch den gleichen Begriff zuzuordnen. Unsere zweisprachig aufwachsenden Kinder sind sogar in der Lage, dies in beiden Sprachen zu tun. Am Ende des zweiten Lebensjahres kann das Kind schon etwa 200 bis 300 Wörter sprechen. Den Prozess des Erwerbs sowohl des aktiven als auch des passiven Wortschatzes können wir vor allem auch durch regelmäßiges Vorlesen fördern. Leider musste man bei einer im Jahr 2007 durchgeführten Untersuchung zum Vorlesen feststellen, dass nur 30 Prozent der Eltern in Deutschland ihren Vorschulkindern vorlesen.

Bedeutung von Bildern

Bei der Beschäftigung mit dem Kinderbuch lassen sich Text und Bild nicht voneinander trennen. Das Kind versteht den Text und das Bild als Ganzes, weil es die Umwelt mit allen Sinnen erlebt. Dieser Aspekt gibt uns die Möglichkeit, dem Kind den Text durch die Illustrationen nahezubringen, genauso wie die Illustrationen mittels Text. Die Bilder



verflechten sich so mit dem Erzählten, den Motiven und Figuren, sodass das Kind ihnen einzelne Sätze, Aussagen und Redewendungen zuordnet. Man könnte annehmen, dass jedes Kind in jedem Bild von Anfang an das Gleiche sieht. Doch dem ist nicht so. Konzentriertes Betrachten von Bildern muss das Kind erst erlernen. Dies ist ein komplizierter psychologischer, ästhetischer, kultureller und sozialer Prozess. Kinder im frühen Kindesalter erleben und bewerten Bilder aus ihrem unmittelbaren Gefühl heraus. Deshalb sind sie auch weniger an der Richtigkeit der dargestellten Formen und Farben interessiert. Im Vorschulalter gefallen ihnen besonders leuchtende und klare Farben, dunkle und graue weniger. Auf die Entwicklung des kindlichen Gefühls beim Betrachten eines Bildes nehmen wir mit unserer Erziehung Einfluss, und es hängt untrennbar mit den Erlebnissen zusammen, die das Kind mit uns und den Büchern erfährt.

Das Sachbuch

Das Kindersachbuch möchte Wissen auf einem bestimmten Gebiet vermitteln – und das auf möglichst anschauliche Art und Weise mit vielen Illustrationen, Fotos, mittels großer Schrift und einfacher Beschreibungen. Vor allem für Kleinkinder sollten Bücher mit wenig Text genutzt werden. Ein Beispiel für ein Sachbuch für Vorschulkinder in sorbischer Sprache ist das Buch „W chorowni“.

Kinderlyrik

Abzählreime und rhythmische Sprachspiele gehören genauso zur Kinderlyrik wie Gelegenheitsgedichte, Lieder und Verse. Diese erlernen die Kinder schnell. Auch in sorbischer Sprache haben wir zu diesem Genre eine ganze Reihe Bücher, so z. B. „Kikerahi, bilo je tři!“, „Džěći pójće do pola“, „Baje, baje basničku“, „Naša micka z myšku čehnje“, „Stuchaj, čitaj, powědaj“, „Stup dale“, „Kolebawki“ und weitere. (Einen Überblick aller bislang veröffentlichter sorbischer Kindergedichte, Reime und Lieder erhalten Sie im WITAJ-Sprachzentrum unter Telefon 03591 / 550418.)



Märchen

Märchen faszinieren die Vorschulkinder ganz besonders, und die meisten Kinder haben schon mit dem Eintritt in den Kindergarten ein recht umfangreiches Wissen über Märchen. Deshalb sind Märchen auch heute noch sehr wichtig in der Kinderliteratur. Sie fördern besonders die Fantasie der Kinder, führen sie in das Reich der mythischen Figuren, veranschaulichen zwischenmenschliche Regeln und bringen ihnen die Tierwelt nahe. Zudem erlernen die Kinder Eigenschaften und den Charakter von Menschen besser zu verstehen und sich mit ihnen – auch kritisch – auseinanderzusetzen und sich eine eigene Meinung zu bilden. Märchen sind oft in einfacher Form geschrieben und die Sprache ist bildhaft. Die bekanntesten Märchen sind wohl die der Gebrüder Grimm. In sorbischer Sprache finden Sie eine Auswahl dieser im Märchenbuch „Čerwjewawka a druhe bajki“.

Die neuen Medien und die Technik werden uns in Zukunft sicherlich weitere Möglichkeiten des Literatureinsatzes bieten. Trotzdem sollten wir die Bedeutung des Buches, das wir und unsere Kinder einfach in die Hand nehmen können und zu dem eine Vielzahl von Emotionen aufgebaut werden, nicht unterschätzen. Das Buch ist immer wieder greifbar und nah. Das wird uns mit den elektronischen Medien wohl nie gelingen. **S. W.**

Quellen:

www.lesen-in-deutschland.de

www.stiftunglesen.de

J. Thiele, J. Steitz-Kallenbach, Handbuch Kinderliteratur, Herder, Freiburg 2003

Bibliotheksecke

Jeden vierten Dienstag im Monat freuen sich die Kinder der Kindertagesstätte „Am Storchennest“ in Muschelwitz auf neue Bücher aus der Bücherei. Ihre Kindergärtnerin Ilona Haufe fährt dann nämlich mit jeweils zwei oder drei Kindern nach Göda in die Gemeindebibliothek. Mit dabei haben sie ihre bis oben mit Büchern bepackte Kiste, die nun wieder mit neuen Büchern bestückt werden soll.

Beim Bibliotheksbesuch wird den Kindern auch der Ablauf in dieser Einrichtung erklärt. Mittlerweile kennen sich die Kinder schon gut in ihr aus und wissen, wo sie die Bücher für die verschiedenen Altersgruppen finden. In die Bücherkiste kommen Bücher für die gesamte Kindertagesstätte. Ob für die Krippenkinder, die Kindergarten- und Vorschulkinder – für alle ist etwas dabei. Sogar die Wünsche der Hortkinder werden bei der Auswahl berücksichtigt. Ilona Haufe erzählt uns, dass die Auswahl meistens ganz aktuell und themenbezogen erfolgt. So waren es in der Zeit der Fußball-EM beispielsweise vorwiegend Bücher zum Thema Fußball. Aber auch zu verschiedenen Angeboten des Kindergartenalltags wird Literatur herausgesucht.

Im Kindergarten hat die Bibliothekskiste einen ganz festen Platz. Die Kinder können sich dann dort Bücher ausleihen. Dabei erfahren sie, dass man sorgsam mit dem

Geliehenen umzugehen und es nach Gebrauch wieder aufzuräumen hat. Jeden Mittag vor dem Schlafen erzählt ein Vorschulkind den anderen eine Geschichte, und obwohl es noch keine Buchstaben kennt, könnte man meinen, es „liest“ aus dem Buch vor. Dass die Zusammenarbeit mit der Bibliothek gut organisiert ist, beweist auch der Besuch der Bibliothekarin Frau Schieber im Kindergarten. Alle sechs bis acht Wochen führt sie in der Kindertagesstätte eine Lesung zu einem bestimmten Autor durch. So lernten die Kinder im letzten Jahr z. B. Astrid Lindgren kennen, welche Frau Schieber anlässlich ihres hundertsten Geburtstages vorstellte.

Obwohl es in der Bibliothek nur wenige Bücher in sorbischer Sprache gibt, nutzen auch die Kinder der beiden WITAJ-Gruppen das Bibliotheksangebot sehr gern. Da sie ja noch nicht lesen können, erzählen ihnen ihre Erzieherinnen gern zu den Büchern, natürlich in sorbischer Sprache.

Durch dieses Projekt im Kindergarten machen sich die Kinder schon in der Vorschulzeit mit einer Bibliothek vertraut, und sie lernen, mit Büchern umzugehen und diese je nach Interesse für sich zu nutzen. Damit haben sie anderen Kindern, denen dies nicht geboten wird, beim Schuleintritt ein ganzes Stück voraus.



Verkaufsstellen

mit Angeboten sorbischer Kinderliteratur

Belletristik, Kinderbücher, Schulbücher, Bildbände, Regionalliteratur, Zeitungen und Zeitschriften, antiquarische Bücher, Postkarten und Glückwunschkarten erhalten Sie in der Schmoler'schen Verlagsbuchhandlung.

Smolerjec kniharnja / Smoler'sche Verlagsbuchhandlung
Sukelnska 27 / Tuchmacherstraße 27
02625 Budyšin / Bautzen
Telefon (0 35 91) 57 72 88, Fax (0 35 91) 57 72 89
E-Mail: buchhandlung@domowina-verlag.de
www.domowina-verlag.de



Weitere Angebote der sorbischen Kinderliteratur finden sie auch bei:

Bäckerei Bulang, Ostro

Nahkauf Bulang, Miltitz

Klosterladen, Panschwitz-Kuckau

Einkaufsmarkt Selnak, Panschwitz-Kuckau

Quelle Hein, Panschwitz-Kuckau

Trachtenschneiderei Kupke, Räckelwitz

Elektro Spittank, Siebitz

Bäckerei Richter, Storcha

Lebensmittel Zschornack, Crostwitz

Blumenhaus Kornblume, Ralbitz

Bäckerei Scholze, Rosenthal

Trachtengeschäft Rehor, Rosenthal

Raumaustatter Schön, Schönau

Unser Ecklädchen, Königswartha

Schreibek Lehmann, Neschwitz

smij.de, Großsärchen

Landstübel, Schwarzkollm

Gartenmarkt, Schwarzadler

Bärbels Einkaufsmarkt, Malschwitz

Einkaufsquelle Glien, Purschwitz

Sorbische Kulturinformation, Bautzen

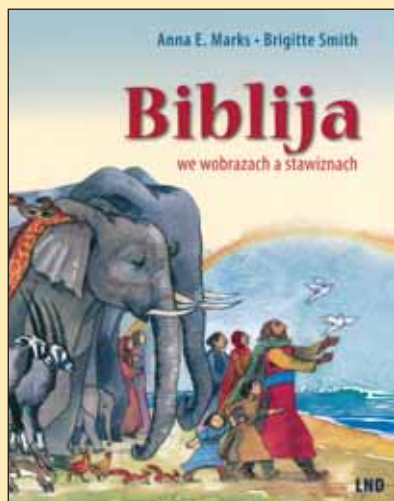
Ilonas Geschenk- und Blumenstübchen, Kleinwelka

Im WITAJ-Sprachzentrum ist eine zweisprachige Broschüre „Das WITAJ-Projekt in Kindertagesstätten im Freistaat Sachsen – Zwischenbilanz und Ausblick in die Zukunft“ erschienen. Die Dokumentation einer im September durchgeführten Fachtagung enthält 15 Beiträge verschiedener Autoren zum Projekt WITAJ in sorbischer und deutscher Sprache und ist ab sofort im WITAJ-Sprachzentrum erhältlich.

**Spokojne a žohnowane hodowne swjate dny
kaž tež strowotu a derjeměće w lěće 2009
přeje wšitkim čitarjam, dopisowarjam
a ilustratoram redakcija Lutkow!**

**Ein zufriedenes und gesegnetes Weihnachtsfest
sowie Gesundheit und Wohlergehen im Jahr 2009 wünscht
allen Lesern, Autoren und Illustratoren
die Redaktion Lutki!**





Biblija we wobrazach a stawiznach

zasopowědała: Anna E. Marks

ilustrowała: Brigitte Smith

přełožił: Gerat Warnar

Ludowe nakładnistwo Domowina 2008

160 str.

mnoho barbných wobrazow

kruta wjazba

ISBN 978-3-7420-2099-4

plácizna: 12,90 €

WITAJ